

Research Paper

A review of comparative qualitative content analysis methodology

Nourallah Nourani¹, Ali Alaei^{2*}

Received: Sep. 12, 2025; Accepted: Dec. 6, 2025

ABSTRACT

This article introduces and systematizes a novel qualitative research method termed Qualitative Comparative Content Analysis (QCCA). Conceptualized as a fully qualitative and inter-paradigmatic approach grounded in abductive logic, QCCA integrates inductive meaning discovery with deductive theory-driven analysis through a unified comparative protocol. The method is developed using a qualitative–developmental research design, based on a systematic review and qualitative meta-synthesis of methodological literature published between 2000 and 2025. The resulting framework is operationalized in five analytical stages: data preparation, hybrid coding (open and directed), fuzzy normalization and multi-layered comparison, interpretation, and representation of findings. To assess its analytical capacity, QCCA is applied to a comparative case study of the concept of security in the works of Émile Durkheim and Jacques Derrida. The findings indicate that QCCA enables systematic comparison of meanings across divergent paradigms while preserving qualitative integrity and avoiding causal reductionism. Overall, QCCA offers a structured and reproducible model for qualitative comparative analysis, while further refinement of fuzzy calibration and validation criteria is recommended.

Keywords: qualitative research, inductive content analysis, deductive content analysis, qualitative comparative content analysis

1. Postdoctoral Fellow in Sociology, University of Tehran; Faculty Member, Institute for Security and Development, Department of Security Philosophy, Tehran, Iran

✉ nourani313@gmail.com

2. PhD Candidate and Faculty Member, Security Research Studies, Department of Security, University of Police Sciences, Tehran, Iran

* Corresponding Author

✉ a.alaei358@gmail.com

INTRODUCTION

Qualitative content analysis constitutes one of the foundational research methods in the social sciences and humanities, playing a central role in the systematic interpretation of meanings, discursive patterns, and conceptual structures embedded in texts. Within methodological literature, this approach is primarily articulated through two dominant orientations: inductive content analysis, which emphasizes the emergence of categories from data, and deductive content analysis, in which coding procedures are guided by predefined theoretical frameworks. Despite sustained efforts to integrate these approaches, a coherent methodological framework for comparative meaning analysis—particularly in relation to complex, multi-layered, and inter-paradigmatic phenomena—remains underdeveloped.

Existing methodological studies indicate that prevailing qualitative content analysis approaches either rely on fluid and weakly structured interpretations lacking comparative rigor or adopt rigid framework-based models that limit sensitivity to the semantic complexity of data. Conversely, comparative methods informed by fuzzy-set logic demonstrate strong analytical capacity in identifying conditional configurations, yet they often remain confined to causal or semi-quantitative modes of analysis. The central methodological problem addressed in this article is how systematic comparison of meaning can be achieved without transforming qualitative data into quantitative variables. In response, the present study introduces and formalizes the framework of Qualitative Comparative Content Analysis (QCCA).

PURPOSE

The purpose of this study is to develop and formally articulate a coherent qualitative methodological framework that enables systematic comparative analysis of meaning without reducing qualitative data to quantitative variables or relying on deterministic causal assumptions. Specifically, the article aims to conceptualize and operationalize Qualitative Comparative Content Analysis (QCCA) as a fully qualitative, inter-paradigmatic approach that integrates inductive meaning discovery and deductive theory-guided analysis within a single abductive analytical protocol. By addressing the methodological gap between loosely structured qualitative interpretations and rigid framework-driven comparative models, the study seeks to provide a reproducible and theoretically grounded method capable of comparing complex, multi-layered, and paradigmatically diverse interpretive contexts in the social sciences and humanities.

METHODOLOGY

In terms of purpose and design, the present study constitutes a qualitative–developmental research project focused on methodological innovation and the construction of a novel analytical framework. The primary research strategy

combines a systematic literature review with qualitative meta-synthesis, enabling a comparative reconstruction of existing methodological components.

The literature review covered publications from 2000 to 2025 and targeted sources directly relevant to qualitative content analysis, comparative methodologies, and fuzzy-set logic. Classical and contemporary works on inductive and deductive content analysis, as well as key contributions to comparative analysis and fuzzy-set qualitative comparative analysis (fsQCA), were systematically examined.

In the meta-synthesis phase, thirty selected sources were treated as units of analysis and subjected to qualitative coding. This process resulted in the identification of core methodological themes and culminated in the formulation of QCCA as a five-stage model, consisting of: (1) data collection and preparation, (2) hybrid inductive–deductive coding, (3) fuzzy normalization and multi-layered comparative analysis, (4) interpretation of analytical patterns, and (5) representation of findings. To demonstrate the practical applicability of the framework, QCCA was implemented in a case study focusing on the concept of security, drawing on selected texts by Émile Durkheim and Jacques Derrida.

FINDINGS

The findings indicate that QCCA successfully establishes a coherent linkage between inductive and deductive analytical processes. During the hybrid coding stage, emergent themes derived from the data were systematically aligned with theoretically informed concepts within each paradigm, allowing conceptual overlaps and tensions to be explicitly identified. This procedure facilitates movement beyond descriptive analysis toward explanatory and interpretive levels.

In the fuzzy normalization stage, extracted concepts were mapped onto fuzzy values based on their intensity and degree of presence within each theoretical framework. Informed by fuzzy-set logic, this stage enables multi-layered comparative analysis and supports the identification of conditional meaning patterns. The case study results demonstrate that QCCA effectively reveals both divergences and intersections between modern and postmodern interpretations of security, without advancing claims of deterministic causality.

CONCLUSION

The results of the study indicate that Qualitative Comparative Content Analysis (QCCA) provides a systematic, transparent, and reproducible framework for the analysis of complex social and cultural phenomena. By preserving the qualitative nature of inquiry while enabling structured comparison of meanings, QCCA transcends the conventional dichotomy between induction and deduction. Its staged analytical architecture further enhances methodological transparency and traceability throughout the research process.

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

NOVELTY

The principal innovation of this article lies in the formulation of a fully qualitative operational framework for comparative meaning analysis. By integrating inductive and deductive coding, drawing on fuzzy-set logic, and deliberately avoiding the reduction of qualitative data to quantitative variables, QCCA enables systematic comparison within the qualitative paradigm itself.

FUNDING

This research received no financial support.

AUTHOR'S CONTRIBUTION

The authors would like to thank the professors who provided guidance and advice throughout the course of this research.

AKNOWLEDGMENT

Both authors contributed equally to the research design, data collection, analysis, and manuscript writing.

CONFLICT OF INTEREST

No conflict of interest has been declared by the authors.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

BIBLIOGRAPHY

- Abdali, A., Safari, J., & Zaheri Abdevand, E. (2022). Contemporaryization of Ancient Poems in the Novel *Atashbedun* by Nader Ebrahimi. *Research in Narrative Literature*, 11(1), 1-26. doi:10.22126/rp.2021.6107.1299
- Ahari, Z., Nadimi, H., Rahimzadeh, P., Heydarkhani, M., Tavanaei Marvi, F., Aberi Zahed, S., & Fallah Najmabadi, S. (2024). Question-Based Research: Interdisciplinary Studies in Architecture and the Humanities. *Journal of Iranian Architecture Studies*, 12(24), 55-75. doi:10.22052/jias.2024.253642.1251
- Akbarlou, M. (1401). *A very important point in dealing with historical events is the issue of contemporaryization*. Retrieved from <https://www.ibna.ir/news/324944/>
- Alikhani, A. (2024). The challenges and barriers of interdisciplinary theorizing in Iran. *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 16(3), 5-28. doi:10.22035/isih.2024.5302.5024
- Arabiun, A., Abdollahzadeh, G.H., & Sharifzadeh, M.SH. (2015). Content analysis of entrepreneurship research in Iran. *Journal of Human Resource Management Research, Imam Hussein University*, 7(2), 79–103.
- Babaei-Morad, B., Zabihi, H., & Majidi, H. (2018). A systematic review of research on urban spaces. *Iranian Social Sciences Studies*, 15(4), 1–16.
- Bagheri Tehrani, M., Ameri Siahooei, H.R., Piri, S., & Mottaki, Z. (2022). A systematic review of scientific productions indexed in the Scopus database in post-disaster temporary housing with a focus on architecture. *JHRE*. 41(179), 77-90. doi:10.22034/41.179.77
- Bagheri, K., & Darskhan, R. (2021). Analysis of the Components Effective in Modernization of Historical-Cultural Context of Tabriz Metropolis with Emphasis on Preservation of Identity. *Geography (Regional Planning)*, 11(42), 515-530. doi:10.1001.1.22286462.1400.11.2.27.7
- Bakhtin, M.M. (1981). *The dialogic imagination*. Texas, United States: University of Texas Press.
- Bashir, H. (2023). Editor's note: Intercultural communication. *Iranian Journal of Cultural Research*, 17(1), 5–7. doi:10.22035/jicr.0621.519
- Bemania, M.R., Araft-I-Ganeh, M., & Naderi, S.M. (2008). Qualitative and Quantitative Evaluation of the HONAR-HA-YE-ZIBA Journal During a 12- year Interval (From spring 1376 to spring 1387). *Honar-ha-ye Ziba*, 35(0), 135-145.
- Benjamin, W. (1969). The work of art in the age of mechanical reproduction. In *Illuminations*, (pp. 217–252).
- Boland, A., Cherry, M.G., & Dickson, R. (2017). *Doing a systematic review: A student's guide*. London, England: SAGE Press.
- Castells, M. (2000). *The rise of the network society* (Vols. 1-3). Chichester, United Kingdom: Wiley-Blackwell.
- Contemporize. (n.d.). In *Merriam-Webster.com dictionary*. Retrieved October 26, 2023, from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/contemporize>

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

- Dayani, M.M. (1401). *Report: Specialized meeting on Fatimah studies and contemporizing of her personality*. Retrieved from <https://birjand.ac.ir/farhangi/fa/news/>
- Document of the comprehensive scientific map of the country* (2010). Documents of the comprehensive scientific and cultural map of the country. Retrieved from <https://fadak.ir>
- Ebrahimi, S., & Jafari, N. (2019). A Distinction on Variety and Impact of Interdisciplinary Research at the Interdisciplinary, Multidisciplinary, Intra-disciplinary and Cross-disciplinary Levels and an Overlook on Inter and Intradepartmental Cooperation in Basic Sciences Fields. *Scientometrics Research Journal*, 5(2), 23-44. doi:10.22070/rsci.2019.4118.1266
- Eftekhari, A. (2009). Interdisciplinary Sciences in Higher Education. *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 1(2), 65-83. doi:10.7508/isih.2009.02.004
- Eisenstadt, S.N. (2000). Multiple modernities. *Daedalus*, 129(1), 1–29.
- Etrat Doost (Janipoor), M. (2019). The Methodology of Understanding the Hadith in the Triple Process of Textual Analysis, Content Analysis and Discourse Analysis. *Hadith Research*, 11(1), 291-320. doi:10.22052/0.21.291
- Farhangdoost, H., & Farkisch, H. (2021). Presenting a "structured review model for environmental psychology studies" in architecture. *Journal of Applied Studies in Social Sciences and Sociology*, 2(15), 23–34.
- Frampton, K. (1983). Towards a critical regionalism. *The anti-aesthetic: Essays on postmodern culture*, 16–30.
- Ghodsii, N., Nastaran, M., & Ghasemi, V. (2022). Socio- spatial Segregation in Iran: Systematic Review and Qualitative Meta-Analysis. *Motaleate Shahri*, 11(44), 79-94. doi:10.34785/J011.2022.175
- Ghonchi, A.R. (2010). *The values derived from the lives of the prophets (PBUH) must be modernized*. Retrieved from <https://www.magiran.com/article/2089173>
- Giddens, A. (1991). *The consequences of modernity*. Cambridge, United Kingdom: Polity Press.
- Hatami, M. R., & Roshanchashm, H. (2012). Nature of Interdisciplinary Approach in Humanities with Emphasis on Habermas's Theory. *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 5(1), 99-116. doi:10.7508/isih.2014.17.005
- Heydari, Sh. (2014). *Darāmadī bar pažuheš-e me'māri* [Introduction to research method in architecture]. Tehran, Iran: Raz Publications.
- Holley, K.A. (2019). Learning from Klein: Examining current interdisciplinary practices within U.S. higher education. *Issues in Interdisciplinary Studies*, 37(2), 17–32.
- Hosseini Nasab, S., Mehdizadeh Saraj, F., & Khanmohammadi, M.A. (2023). Analysis of Iranian Scientific Productions in Neuro-Architecture: A Scoping Review. *Scientometrics Research Journal*, 9(1), 231-258. doi:10.22070/rsci.2021.13910.1479
- Imani, N., & Saboori, N. (2014). Architectural Thought in Contemporary Theories of Architecture. *Journal of Architecture and Urban Planning*, 6(12), 77-95. doi:10.30480/aup.2014.103

- Kalami HERRIS, S.M. (2017). *What is our most important knowledge?* Retrieved from <https://kalami.ir>
- Khalighi, N., & Pourjafar, M.R. (2022). Explaining Concept of Conviviality in Urban Space literature Using Content Analysis (Studies From 1998 to 2020). *Urban Planning Knowledge*, 6(1), 92-113. doi:10.22124/upk.2021.18060.1584
- Khanjarkhani, Z., Bakhtiar Nasrabadi, H.A., & Ebrahimi Dinani, A. (2010). Types of Interdisciplinary Studies in Higher Education. *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 2(1), 167-186. doi:10.7508/isih.2010.05.007
- Khasmafkan-e-nezam, E., Navidi-Majd, F., & Fadavi-Anbiyai, B. (2022). Futures studies in architecture: Explaining future-oriented approaches in housing design. *Shabak Scientific Journal*, 8(3), 1-20.
- Khodaei, M.sh., & Shokri, R. (2014). Modernization of religious myths in radio dramas. *Journal of Communication Sciences*, (11-12), 175-192.
- Koolhaas, R., & Mau, B. (1995). *S, M, L, XL*. Rotterdam, The Netherlands: 010 Press.
- Krishna, V., Roland, W., & Gluck, J. (2001). Globalization and scientific communities in developing countries (A. Tolou, Trans.). *Science, Research and Technology Quarterly*, (7), 48-56.
- Latour, B. (1993). *We have never been modern* (C. Porter, Trans.). Cambridge, United States: Harvard University Press.
- Latour, B. (2013). An inquiry into modes of existence: An anthropology of the moderns. *Science & Technology Studies*, 27(1), 109-112.
- Lattuca, L.R. (2003). Creating interdisciplinarity: Grounded definitions from college and university faculty. *History of Intellectual Culture*, 3(1), 1-20.
- Mardani (Golestani, M.) (2021). The principles of modernizing the Prophet's (peace be upon him) actions. *Ulum-i Hadith*, 26(1), 91-103. doi:10.22034/hs.2021.13158
- Mashhadi Abolghasem Shirazi, M., & Diba, D. (2023). Non-formal data mining & contemporization of housing plan by artificial neural network; case studies: Tehran selected buildings during 1950s to 1970s. *Naqshejahan*, 13(2), 125-144. doi: 20.1001.1.23224991.1402.13.2.7.6
- Miri Lavasani, S.M., Nikomaram, H., & Khademian, M. (2024). Content analysis of financial risk management research in Iranian banks. *Journal of Investment Knowledge*, 13(51), 255-278.
- Mitcham, C. (2005). *Encyclopedia of science, technology, and ethics* (Vols. 1-4). Farmington Hills, United States: Macmillan Reference USA.
- Moghimi, A. (2015). Future epistemology of theoretical approaches to urban planning, architecture and building industry. *Urban and Rural Management*, (38), 75-104.
- Mohammadi, A. (2022). Systematic review of published articles on "Crime Prevention through Environmental Design" in Urban Spaces of Iran (1999 - 2020). *Regional Planning*, 12(46), 144-163. doi:10.30495/jzpm.2022.5385

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

- Mohammadzadeh Goudini, Y., Wafamehr, M., & Babazadeh Miri, L. (2022). Quantitative and Qualitative Content Analysis of Architectural Technology Research Published in Scientific Research Journals during 1979-2019. *Armanshahr Architecture & Urban Development*, 15(40), 191-206. doi:10.22034/aaud.2022.272176.2418
- Moin, M. (1984). *Ism-i maşdar - ḥāşil-i maşdar* [Nomina -actions: Verbal noun]. Tehran, Iran: Amir Kabir.
- Najafi, N., & Alalhesabi, M. (2022). Review of the concept of context in the modernization of rural architecture (case study: Baliran village). *Economic Geography Research*. 3(7), 20-41. dor: 20.1001.1.27173747.1401.3.7.2.7
- Norouzi, A. (2011). The need to change attitudes towards religious theater in Iran: An approach to modernizing themes. *Theater Magazine*, (148), 63–67.
- Ogburn, W.F. (1922). *Social change with respect to culture and original nature*. New York, United States: Huebsch.
- Pasandideh, A. (2009). Reviving religious models. *Women's Strategic Studies*, 11(42), 103-131. dor: 20.1001.1.20082827.1387.11.0.5.4
- Pishvaei, H.R., Mirzaei, Z., & Zarei Hajiabadi, S. (2020). Analyzing Key Categories in the Literature of Contemporary Iranian Architecture; 1946 – 2016. *Soffeh*, 30(2), 17-44. doi:10.29252/soffeh.30.2.17
- Rafieian, M., Shah Hosseini, G., & Dadashpoor, H. (2022). Meta-Analysis of Studies on Metropolitan Regions in Iran. *Armanshahr Architecture & Urban Development*, 15(38), 247-270. doi:10.22034/aaud.2022.264906.2392
- Riazi, S.A.H. (2014). City as an Interdisciplinary Phenomenon. *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 6(1), 101-115. doi:10.7508/isih.2014.21.005
- Ricoeur, P. (1995). *Figuring the sacred: Religion, narrative, and imagination*. Minneapolis, United States: Fortress Press.
- Sabbar, S., & Habib Zadeh Khiyaban, S. (2021). AI-Driven credit risk assessment in Iranian banking. *Socio-Spatial Studies*, 5(2), 1-13. doi:10.22034/soc.2022.230201
- Sadeghi, A.A. (1992). Methods and possibilities of word formation in contemporary Persian language (2). *Danesh Publishing*, (65), 6–12. (Original work published 1371 SH)
- Saeidi, A. (2009). Modernization as the main element in the performance of historical plays (Interview with Shokrkhoda Goudarzi, director of the play "Bahram Chobin"). *Honarmand*, 3(73), 32–33.
- Salehi, K., & Habib Zadeh Khiyaban, S. (2025). AI and crime prevention in the academic literature: An integrative review of AI applications in crime prevention. *Code, Cognition and Society*, 1(1), 164–177. doi:10.22034/ccsr.2025.546552.1016
- Salimi Kouchi, E., & Rezaeian, M. (2015). Intertextuality and the Contemporizing of Epic in “The Night of Sohrab's Killing” by Bijan Najdi. *Literary Text Research*, 19(63), 147-160. dor:20.1001.1.22517138.1394.19.63.6.8

- Samadi, M. (2012). Interdisciplinary Research: Paradigm & Educational Implications. *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 5(1), 117-130. doi:10.7508/isih.2014.17.006
- Samin Sharifi Miaveghi, E., Yaghoubi Sangharchi, M., & Hagh Lesan, M. (2019). Evaluating the components of value in desirable housing architecture based on the Islamic epistemological system (Case study: Contemporary houses in Urmia). *Teaching & Assessment*, 12(48), 33–62. doi:10.30495/jinev.2020.672760
- Sarmad, Z., Bazargan, A., & Hejazi, E. (2003). *Ravish-hā-yi taḥqīq dar ‘ulūm-i raftārī*. Tehran, Iran: Agah.
- Sarsangi, M., & Parsaei, M. (2012). Religious Theatre: A Research on Contemporizing Form and Content. *Journal of Fine Arts: Performing Arts & Music*, 3(42), 37-45. doi:10.22059/jfadram.2012.24368
- Shah Abadi, H.R. (2015). *The necessity of contemporizing content and form*. Retrieved from <https://www.isna.ir/news/>
- Shahhoseini, H., Khandani, N., & Kurehpaz, R. (2022). A Systematic Assessment of Architectural Studies in Iranian Scientific and Elsevier (q1) Journals. *The Monthly Scientific Journal of Bagh-e Nazar*, 19(115), 5-20. doi:10.22034/bagh.2022.323996.5092
- Silva, M. (2015). A systematic review of foresight in project management literature. *Procedia Computer Science*, 64, 792–799.
- Sotodeh, Sh., & Ghobadian, V. (2022). Explaining Contemporizing and Systematic Adaptation of Alborz Industrial Heritage based on Sustainable Architecture. *Naqshejahan*, 12(1), 59-83. dor:20.1001.1.23224991.1401.12.1.5.5
- Tabatabai, S.M.K., & Haeri Shirazi, M. (2021). Modernization of Hadith; A Case Study of Abu Talib's Sira. *Conduct Studies of Ahl-ol-Bayt*, 7(13), 291-320.
- Yazdani Rostam, M., Ansari, M., & Pourjafar, M.R. (2022). Urban living-lab as a way for cultural transition to green contemporization: An approach to sustainability; Case study: Jamaran neighborhood. *Naqshejahan*, 12(1), 20-40. dor: 20.1001.1.23224991.1401.12.1.1.1

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

مقاله پژوهشی

بررسی روش‌شناسی تحلیل محتوای کیفی تطبیقی

نورالله نورانی^۱، علی اعلائی^{۲*}

دریافت: ۱۴۰۴/۰۶/۲۱؛ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۱۵

چکیده

این مقاله به ابداع و صورت‌بندی یک روش تحقیق نوین در حوزه تحلیل کیفی با عنوان «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» می‌پردازد؛ روشی کاملاً کیفی و میان‌پارادایمی که با اتکا بر منطق «ابداکتی»، امکان تلفیق نظام‌مند فرایندهای استقرایی (کشف مضامین نوظهور) و قیاسی (سازمان‌دهی چارچوب‌محور) را در قالب یک پروتکل تحلیلی فراهم می‌سازد، بدون اینکه داده‌ها به شاخص‌های کمی تقلیل یابند یا ادعای علیت قطعی مطرح گردد. طراحی این روش در قالب یک پژوهش توسعه‌ای-کیفی؛ مبتنی بر مرور نظام‌مند ادبیات روش‌شناختی در سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۵ و مناسبتز کیفی ۳۰ منبع منتخب انجام و در نتیجه، تحلیل محتوای کیفی تطبیقی به‌صورت یک چارچوب عملیاتی پنج‌مرحله‌ای شامل: گردآوری و آماده‌سازی داده‌ها، کدگذاری ترکیبی (باز و هدایت‌شده)، نرمال‌سازی فازی و تحلیل تطبیقی چندلایه، تفسیر نتایج و بازنمایی یافته‌ها صورت‌بندی شده است. برای نمایش ظرفیت تحلیلی و اعتبار روش، تحلیل محتوای کیفی تطبیقی در یک مطالعه موردی با موضوع «امنیت» به کار گرفته شد و نتایج نشان داد که این چارچوب قادر است الگوهای شرطی، هم‌پوشانی‌ها و تنش‌های مفهومی را در خوانش‌های پارادایمی متفاوت مدرن (امپل دورکیم) و پست‌مدرن (ژاک دریدا) از امنیت آشکار سازد و امکان تحلیل تطبیقی معنای امنیت را در درون پارادایم کیفی فراهم آورد. یافته‌ها نشان می‌دهد که تحلیل محتوای کیفی تطبیقی با ایجاد پیوندی درونی میان کشف معنای داده‌محور و انسجام نظری، الگویی روشمند، بازتولیدپذیر و میان‌رشته‌ای برای تحلیل پدیده‌های پیچیده اجتماعی و فرهنگی ارائه می‌دهد؛ هرچند شفاف‌سازی سطوح فازی و توسعه شاخص‌های روایی و پایایی از الزام‌های توسعه‌آتی این روش به شمار می‌آید.

کلیدواژه‌ها: تحقیق کیفی، تحلیل محتوای استقرایی، تحلیل محتوای قیاسی و تطبیقی

۱. فوق‌دکتری جامعه‌شناسی دانشگاه تهران، عضو هیئت علمی پژوهشگاه امنیت و پیشرفت، گروه فلسفه امنیت، تهران، ایران

nourani313@gmail.com ✉

۲. دانشجوی دکتری و عضو هیئت علمی پژوهشگری امنیت، گروه امنیت، دانشگاه علوم انتظامی، تهران، ایران

a.alaei358@gmail.com ✉

* نویسنده مسئول

۱. مقدمه و بیان مسئله

علم در مقام نظامی پویا، چندلایه و دیالکتیکی، همواره در تلاش است از توصیف‌های ایستا فراتر رود و درکی ژرف‌تر و چندبعدی‌تر از پدیده‌های اجتماعی به دست دهد. این فراروی نه در چارچوب‌های بسته، بلکه در بستر تعامل مستمر میان داده‌ها، نظریه‌ها و زمینه‌های اجتماعی تحقق می‌یابد. در این میان، دوگانگی دیرینه پژوهش‌های کمی و کیفی از یک‌سو و تمایز استقراء و قیاس از سوی دیگر، یکی از مناقشه‌برانگیزترین مباحث روش‌شناختی بوده است. نکته کلیدی آن است که «کمی/کیفی» دو رویکرد پژوهشی‌اند، در حالی که «استقرایی/قیاسی» به منطق استدلال درون هر رویکرد اشاره دارد. خلط این دو سطح مفهومی در بسیاری از پژوهش‌ها، موجب برداشت‌های نادرست در طراحی تحقیق و تضعیف انسجام نظری شده است.

گرچه در سال‌های اخیر پیشرفت‌ها در حوزه هوش مصنوعی امکانات مهمی برای تحلیل و پردازش کلان‌داده به صورت کمی ایجاد کرده‌اند (صالحی و دیگران، ۲۰۲۶)، پژوهش کیفی همچنان نقش مهمی در تولید دانش دارد. در ادبیات روش‌شناسی، تحلیل محتوای کیفی یکی از مسیرهای بنیادین برای مطالعه متون، اسناد و گفتمان‌های اجتماعی است که در دو شاخه اصلی توسعه یافته است: نخست، تحلیل استقرایی (داده‌محور) که بر کشف مضامین و الگوهای نوظهور از دل داده‌ها تکیه دارد؛ و دوم، تحلیل قیاسی (هدایت‌شده) که داده‌ها را در چارچوب نظریات و مفاهیم پیشینی سازمان‌دهی می‌کند (هسیه و شانون^۱، ۲۰۰۵، ۱۲۷۸-۱۲۸۰؛ وایت و مارش^۲، ۲۰۰۶، ۲۲-۲۴؛ مایرینگ^۳، ۲۰۱۴، ۱۲-۱۵). هر یک از این دوره‌یافت، مزایا و محدودیت‌های خاص خود را دارند: استقراء اصالت تجربه و کشف‌گرایی را حفظ می‌کند اما از انسجام نظری بی‌بهره است؛ در حالی که قیاس ساختار و انسجام دارد اما گاه به حذف معانی پنهان و ابداعی می‌انجامد.

1. Hsieh & Shannon
2. White & Marsh
3. Mayring

در سال‌های اخیر، پیچیدگی مسائل اجتماعی و فرهنگی - از هویت و امنیت تا سیاست‌گذاری و معناکاوای فرهنگی - نشان داده است که دیگر نمی‌توان با رویکردی یک‌بعدی به فهم پدیده‌های چندوجهی دست یافت. این وضعیت، نیاز به روشی را برجسته کرده است که همزمان بتواند کشف معانی نوظهور (استقراء) و تبیین نظری و مقایسه‌ای (قیاس) را در یک فرایند تحلیلی واحد ادغام کند. در پاسخ به این نیاز، ایده تحلیل محتوای کیفی تطبیقی^۱ به‌عنوان چارچوبی نوین مطرح می‌شود.

تحلیل محتوای کیفی تطبیقی برخلاف پژوهش‌های ترکیبی^۲ که مبتنی بر ادغام داده‌های کمی و کیفی‌اند، به‌طور کامل در پارادایم کیفی باقی می‌ماند. در این چارچوب، پژوهشگر با تکیه بر منطق ابداکتی (چرخه بازاندیشانه میان داده و نظریه) از استقراء به قیاس و از قیاس به استقراء بازمی‌گردد تا به بهترین تبیین ممکن برای داده‌های کیفی دست یابد (کرسول^۳، ۲۰۱۴، ۳۲-۳۵). چرخش میان داده و نظریه در اینجا به‌معنای حرکت در حلقه‌ای پویاست که نه استقراء را قربانی قیاس می‌کند و نه قیاس را از بافت داده جدا می‌سازد.

از نظر ابزارشناختی، تحلیل محتوای کیفی تطبیقی از ظرفیت‌های تحلیل مجموعه‌های فازی^۴ برای بازنمایی روابط شرطی و پیکربندی‌های مفهومی بهره می‌گیرد. نرم‌افزارهای تحلیل داده‌های کیفی^۵ و تحلیل تطبیقی کیفی مجموعه‌فازی^۶ صرفاً نقش پشتیبان تحلیلی دارند؛ آن‌ها در پردازش نظری دخالتی ندارند و تصمیم‌گیری تفسیری همواره در اختیار پژوهشگر باقی می‌ماند.

مرور نظام‌مند پژوهش‌های داخلی و بین‌المللی (۲۰۰۰ تا ۲۰۲۵) نشان می‌دهد که با وجود تلاش‌های پراکنده برای نزدیک‌کردن استقراء و قیاس در چارچوب‌های تحلیل محتوای کیفی (مایرینگ، ۲۰۱۴؛ اونوونگبوزیه و واینباوم^۷، ۲۰۱۷؛ کانشتاينر و

1. Qualitative Comparative Content Analysis
2. Mixed Methods
3. Creswell
4. Fuzzy-Set Analysis
5. NVivo
6. Fuzzy-Set Qualitative Comparative Analysis (fsQCA)
7. Onwuegbuzie & Weinbaum

کونینگ^۱، ۲۰۲۰؛ بانرنشمیت^۲، ۲۰۲۵)، هنوز چارچوب عملیاتی و منسجمی با عنوان «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» در هیچ نظام علمی تثبیت نشده است. این خلأ نظری و روش‌شناختی ضرورت طراحی الگویی نوین را برجسته می‌سازد؛ الگویی که بتواند به پرسش‌های پیچیده میان‌رشته‌ای در علوم انسانی و اجتماعی پاسخ دهد. در پرتو این مبانی، پرسش‌های اصلی پژوهش بدین شرح است: (۱) روش تحلیل محتوای کیفی تطبیقی چه بنیان‌های فلسفی و معرفت‌شناختی دارد و چه تمایزی با تحلیل محتوای کمی و پژوهش‌های ترکیبی نشان می‌دهد؟ (۲) این روش چگونه فرایندهای استقرایی و قیاسی را در قالب پروتکلی واحد به کار می‌گیرد، بی‌آنکه به خلط رویکردها یا ادعای علیت قطعی منجر شود؟ (۳) تحلیل محتوای کیفی تطبیقی چه ظرفیت‌های میان‌رشته‌ای برای تحلیل مسائل پیچیده اجتماعی و فرهنگی فراهم می‌آورد؟

هدف اصلی پژوهش، طراحی چارچوب عملیاتی تحلیل محتوای کیفی تطبیقی است؛ چارچوبی که برای نخستین بار در منابع فارسی به‌طور منسجم معرفی می‌شود و با تلفیق نظام‌مند منطق‌های استقرایی و قیاسی، امکان شناسایی الگوهای شرطی، هم‌مکانی معانی و تحلیل چندسطحی را فراهم می‌سازد. در این مسیر، مفهوم «امنیت» صرفاً به‌عنوان نمونه‌ای نمایشی برای نمایش کارکرد تحلیل محتوای کیفی تطبیقی در تحلیل میان‌رشته‌ای به کار رفته و محور اصلی مقاله همچنان توسعه روش‌شناختی است.

۲. پیشینه تحقیق

برای تبیین جایگاه پژوهش حاضر، مرور منسجم پیشینه نظری و تجربی تحلیل محتوای کیفی ضروری است. ادبیات موجود نشان می‌دهد که این روش در سه مسیر اصلی شامل رویکرد استقرایی، رویکرد قیاسی و تلاش‌ها برای تلفیق این دو مسیر تکامل یافته و در سال‌های اخیر نیز با تحولات نوینی مواجه شده است.

1. Kansteiner & König
2. Bauernschmidt

۲-۱. تحلیل محتوای کیفی استقرایی

در رویکرد استقرایی تحلیل محتوای کیفی^۱، پژوهشگر بدون تکیه بر نظریه از پیش موجود، به میدان داده‌ها پا می‌گذارد. هسیه و شانون (۲۰۰۵، ۱۲۷۸-۱۲۸۰) در مقاله «سه رویکرد اصلی تحلیل محتوای کیفی» بر این نکته تأکید کرده‌اند که تحلیل استقرایی تمرکز بر کشف معانی نوظهور دارد. وایت و مارش (۲۰۰۶، ۲۲-۲۴) نیز در مقاله «تحلیل محتوا: یک روش‌شناسی انعطاف‌پذیر» این روش را ابزاری برای شناسایی الگوهای معنادار در داده‌ها می‌داند. کرسول^۲ (۲۰۱۴، ۳۲-۳۵) در کتاب «طراحی پژوهش: رویکردهای کیفی، کمی و روش‌های ترکیبی» تأکید می‌کند که استقراء امکان حرکت از جزئیات به مفاهیم کلی و فهم عمیق بافت اجتماعی را فراهم می‌سازد.

در مطالعات داخلی، مطالعه شیرین و همکاران (۲۰۱۷/۱۳۹۶) در مقاله «واکاوی تطور سازه توانمندسازی در ایران با رویکرد میان‌رشته‌ای» نشان داده‌اند که در تحلیل محتوای استقرایی، استفاده از رویکردهای خوشه‌بندی داده‌ها از طریق نرم‌افزارهای تحلیل کیفی می‌تواند به شناسایی دقیق‌تر مضامین کمک کند. میشمی و دماوندی (۲۰۲۵/۱۴۰۴) در مقاله «تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر حیات موسیقایی شمال خراسان از دهه ۸۰ شمسی تا ۱۳۹۹»، استقراء تحلیلی در مصاحبه‌های کیفی را برای درک عمیق‌تر تعاملات اجتماعی پیشنهاد می‌کنند. باستانی و قه‌باغی (۲۰۲۲/۱۴۰۱) در مقاله «بررسی جامعه‌شناختی مفهوم بدنمندی زنان در مطبوعات دوره پهلوی دوم» نشان دادند که رویکرد استقرایی می‌تواند لایه‌های پنهان گفتمان‌های جنسیتی را آشکار کند. همچنین یزدچی و همکاران (۲۰۲۳/۱۴۰۲) در مقاله «ضرورت صحبت از جایگاه محقق در چیست؟ تحلیل محتوای کیفی مطالعات اخیر علوم اجتماعی ایران» بر ضرورت بازتابندگی و شفاف‌سازی جایگاه محقق تأکید کرده‌اند.

در مجموع، نقطه قوت تحلیل محتوای کیفی استقرایی در انعطاف‌پذیری و توانایی آن

1. Inductive Qualitative Content Analysis

2. Creswell

در کشف معانی پنهان نهفته است؛ با این حال، فقدان چارچوب منسجم برای مقایسه و دشواری تعمیم نتایج، از محدودیت‌های اساسی این رویکرد به شمار می‌رود (عبداللهی نیسیانی، ۳۰، ۱۳۹۷-۳۲).

۲-۲. تحلیل محتوای کیفی قیاسی

در رویکرد قیاسی یا هدایت‌شده تحلیل محتوای کیفی^۱، پژوهشگر بر مفاهیم نظری از پیش تعیین‌شده تکیه می‌کند. راگین^۲ (۱۹۸۷، ۲۱۷-۲۲۶) در کتاب «روش مقایسه‌ای: فراتر از راهبردهای کیفی و کمی»، روش مقایسه‌ای را معرفی و بعدها با گسترش آن به مجموعه‌های فازی^۳ در کتاب «بازطراحی پژوهش‌های اجتماعی: مجموعه‌های فازی و فراتر از آن» چارچوبی برای تحلیل شرایط کافی و ضروری تحلیل محتوا ارائه نموده است (راگین، ۲۰۰۸، ۸۵-۱۰۰). شنایدر و واگمن^۴ (۲۰۱۰، ۳۹۷-۴۱۸) در مقاله «استانداردهای حسن انجام کار در تحلیل مقایسه‌ای کیفی و مجموعه‌های فازی» دستورالعمل‌های عملی اجرای این روش را تبیین کرده‌اند. لگه‌وی^۵ (۲۰۱۳، ۵۷-۶۰) در مقاله «مقدمه‌ای بر تحلیل داده‌های کاربردی با تحلیل مقایسه‌ای کیفی» توانایی این روش در مقایسه نظام‌مند داده‌های کیفی را برجسته ساخته است. کریپندورف^۶ (۲۰۱۸) در کتاب «تحلیل محتوا: مقدمه‌ای بر روش‌شناسی آن»، تحلیل محتوای کیفی را به‌عنوان یک ابزار قیاسی جامع معرفی کرده و روش‌های ساختاریافته آن را توضیح داده است. در پژوهش‌های داخلی هم، فدایی و همکاران (۲۰۲۴/۱۴۰۳) در مقاله «تحلیل تطبیقی کیفی توسعه اقتصادی در کارگاه‌های تولید صنایع دستی با رویکرد صنایع خلاق» با کاربست تحلیل محتوای کیفی در تحلیل توسعه صنایع دستی، نشان دادند که این روش می‌تواند مسیرهای متفاوتی برای تحقق توسعه اقتصادی آشکار کند.

1. Deductive Qualitative Content Analysis
2. Ragin
3. fsQCA
4. Schneider & Wagman
5. Legewie
6. Krippendorff

در نتیجه، مزیت اصلی این رویکرد در ساختارمندی و امکان مقایسه نظام‌مند داده‌هاست؛ اما وابستگی آن به مفاهیم از پیش تعیین شده و بی‌توجهی نسبی به معانی نوظهور، از محدودیت‌های جدی آن محسوب می‌شود (مایرینگ، ۲۰۱۴، ۱۲-۱۵).

۲-۳. تلاش‌ها برای تلفیق استقراء و قیاس

در دهه اخیر، برخی پژوهشگران به امکان ترکیب دو رویکرد استقرایی و قیاسی توجه نشان داده‌اند. مایرینگ (۲۰۱۴، ۲۲-۲۵) در کتاب «تحلیل محتوای کیفی: پایه‌های نظری، رویه‌های اساسی و راهکار نرم‌افزاری» تلفیق کدگذاری استقرایی و قیاسی را در سطح نظری مطرح کرده است. کانشتاينر و کونینگ (۲۰۲۰، ۱۴) در مقاله «طراحی پژوهش‌های ترکیبی: ادغام رویکردهای کیفی و کمی» نقش محدود نرم‌افزار تحلیل داده‌های کیفی^۱ را در سازمان‌دهی داده‌ها برای این تلفیق بررسی کرده‌اند. اونوونگبوزیه و واینباوم (۲۰۱۷، ۳۶۰-۳۶۴) در مقاله «چارچوبی برای استفاده از تحلیل مقایسه‌ای کیفی در مرور ادبیات» الگویی برای مرور نظام‌مند ارائه کرده‌اند که اگرچه امکان ترکیب روش‌ها را فراهم می‌سازد، اما همچنان عمدتاً مبتنی بر قیاس است و پیوند کامل میان استقراء و قیاس در آن شکل نگرفته است. جورج و بنت^۲ (۲۰۰۵) در کتاب مطالعات موردی و توسعه نظریه در علوم اجتماعی روش‌های مطالعات موردی تطبیقی را برای تحلیل مسائل اجتماعی معرفی کرده و ظرفیت آن را در ترکیب رویکردهای کیفی نشان داده‌اند.

در مجموع، تلاش‌های انجام شده هرچند مسیر تلفیق را هموار کرده‌اند، اما هنوز به مرحله طراحی یک پروتکل روش‌شناختی قابل بازتولید نرسیده‌اند.

۲-۴. تحولات معاصر تحلیل محتوای کیفی

مرور ادبیات بین‌المللی روش تحلیل محتوا در بازه زمانی ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۵ نشان می‌دهد که با وجود تلاش‌های گسترده برای بهبود روش‌های کیفی، هنوز چارچوب عملیاتی مشخصی با عنوان «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» ارائه نشده است. در این

1. NVivo

2. George & Bennett

زمینه، لینه و همکاران^۱ (۲۰۲۵) در مقاله «تحلیل محتوای کیفی - چارچوبی برای فرایند تحلیلی القایی برای طراحی مطالعات معتبر» چارچوبی برای شفاف‌سازی فرایند تحلیل القایی ارائه داده‌اند، نیکمانیس^۲ (۲۰۲۴) در مقاله «تحلیل محتوای بازاندیشانه: رویکردی برای تحلیل، کاهش و توصیف داده‌های کیفی، الگوی «تحلیل محتوای بازاندیشانه» را مطرح کرده است. بائرنشمیت (۲۰۲۵) در مقاله «کاربرد تحلیل مقایسه‌ای کیفی در مرور نظام‌مند» امکان استفاده از تحلیل محتوای کیفی در مرورهای نظام‌مند را بررسی کرده است. همچنین الشیرف^۳ (۲۰۲۴) در مقاله «استفاده از تحلیل مقایسه‌ای کیفی به‌عنوان تلفیق روش‌های مختلط در مرور نظام‌مند مطالعات» و گرمو^۴ (۲۰۲۴) در مقاله «تحلیل تطبیقی مجموعه‌های فازی به‌عنوان یک روش مختلط» به گسترش تحلیل محتوای کیفی در ترکیب با روش‌های دیگر پرداخته‌اند.

این روندها نشان می‌دهد که با وجود پیشرفت‌های مفهومی و فنی، خلأ روش‌شناختی در زمینه طراحی یک چارچوب یکپارچه همچنان پابرجاست.

۲-۵. خلا پژوهشی و سهم این پژوهش

جمع‌بندی مرور منابع در بازه ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۵ (با الحاق منابع کلاسیک بنیادین مانند راگین، ۱۹۸۷ و ۲۰۰۸) نشان می‌دهد که: (۱) رویکرد استقرایی توانمند در کشف معانی نوظهور است، اما فاقد ساختار مقایسه‌ای است؛ (۲) رویکرد قیاسی قدرت بالایی در مقایسه نظام‌مند دارد؛ اما از کشف مضامین جدید بازمی‌ماند؛ (۳) تلاش‌ها برای ترکیب این دو مسیر، چه در آثار کلاسیک و چه در پژوهش‌های اخیر، همچنان پراکنده و ناقص باقی مانده‌اند و هنوز هیچ پروتکل عملیاتی یکپارچه‌ای با عنوان «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» معرفی نشده است.

بر این اساس، پژوهش حاضر با طراحی چارچوب عملیاتی «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی»، در پی برداشتن گامی نوآورانه برای پر کردن این شکاف روش‌شناختی است.

1. Lyhne, & et al.
2. Nicmanis
3. El Sherif
4. Geremew

۳. روش

این پژوهش یک مطالعه کیفی-توسعه‌ای^۱ است که با هدف طراحی و عملیاتی‌سازی چارچوب «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» انجام شده است. رویکرد روش شناختی پژوهش، ادغام مرور نظام‌مند ادبیات^۲، متاسنتز کیفی^۳ و تحلیل تطبیقی است و به جای تولید نظریه موضوعی، این پژوهش بر نوآوری روش شناختی و توسعه چارچوب عملیاتی «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» تمرکز دارد.

۳-۱. مرحله اول: مرور نظام‌مند ادبیات

در گام نخست، برای گردآوری داده‌های ثانویه، مرور نظام‌مند ادبیات در بازه زمانی ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۵ انجام شد و منابع کلاسیک بنیادین پیش از ۲۰۰۰ نیز بر اساس اهمیت آن‌ها اضافه شدند. جست‌وجو در پایگاه‌های معتبر بین‌المللی و پایگاه‌های فارسی انجام شده و کلیدواژه‌های مورد استفاده شامل «تحلیل محتوای کیفی^۴»، «تحلیل محتوای تطبیقی^۵»، «متاسنتز» و «مرور نظام‌مند» بودند که با عملگرهای بولی^۶ ترکیب شدند. معیارهای ورود منابع عبارت بودند از: انتشار در بازه زمانی مشخص (به جز منابع کلاسیک بنیادین)، انتشار در مجلات علمی معتبر یا کتاب‌های دانشگاهی مرجع، و تمرکز مستقیم بر روش‌های تحلیل محتوای کیفی و تطبیقی. از بیش از ۹۳ اثر اولیه (فهرست کامل این منابع در ضمیمه شماره یک ارائه شده است)، در نهایت ۳۰ منبع واجد شرایط انتخاب و وارد فرایند متاسنتز شدند.

۳-۲. متاسنتز کیفی

در این مرحله، ۳۰ منبع منتخب، به‌عنوان واحدهای تحلیل، وارد فرایند متاسنتز کیفی شدند. هدف اصلی آن است که از طریق ترکیب یافته‌های متون معتبر، بنیانی نظری و

1. qualitative, design-oriented study
2. Systematic Literature Review
3. Qualitative Meta-Synthesis
4. QCA
5. QCCA
6. Boolean operators

عملی برای طراحی «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» فراهم شود تا از سطح مرور صرف فراتر رود. فرایند متاستنز در سه سطح کدگذاری انجام شد:

کدگذاری باز: استخراج مضامین نوظهور از منابع به شیوه استقرائی و بدون پیش‌فرض نظری (سالدانیا، ۲۰۰۹؛ اصارودی و همکاران، ۲۰۱۸؛ گوندوز و همکاران، ۲۰۲۵).

کدگذاری محوری: دسته‌بندی و سازمان‌دهی مضامین در مقوله‌های میانی با استفاده از چارچوب‌های نظری موجود (هسیه و شانون، ۲۰۰۵؛ کانشتاينر و کونینگ، ۲۰۲۰؛ بائرنشمیت و همکاران، ۲۰۲۵).

کدگذاری انتخابی: تلفیق مقوله‌ها و شکل‌دهی چارچوب‌های اصلی، که اساس طراحی پنج مؤلفه «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» را تشکیل می‌دهد (مایرینگ، ۲۰۱۴؛ له‌گوی، ۲۰۱۳؛ گول‌پینار، ۲۰۲۴).

پس از متاستنز، داده‌ها در یک تحلیل تطبیقی چندلایه بازسازی شدند. در این فرایند، با مقایسه افقی و عمودی یافته‌ها، پنج مؤلفه اصلی «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» شکل گرفتند: (۱) جمع‌آوری و آماده‌سازی داده‌ها؛ (۲) کدگذاری ترکیبی (استخراج و سازمان‌دهی مضامین)؛ (۳) نرمال‌سازی فازی و تحلیل تطبیقی چندلایه؛ (۴) تفسیر نتایج؛ (۵) ارائه یافته‌ها.

هر منبع در شکل‌دهی به این مراحل نقشی خاص ایفا کرده است:

- منابع کلاسیک (مایرینگ، ۲۰۰۰، ۲۰۱۴؛ سالدانیا، ۲۰۰۹؛ هسیه و شانون، ۲۰۰۵) بنیان کدگذاری و سازمان‌دهی مضامین را فراهم کردند (مراحل ۱ و ۲).

- مطالعات فارسی و کاربردی (باستانی و قره‌باغی، ۱۴۰۱؛ فدایی و همکاران، ۱۴۰۳؛ میشمی و دماوندی، ۱۴۰۴) به تطبیق نظریه با زمینه‌های فرهنگی و بومی کمک کردند (مراحل ۲، ۳ و ۵).

- مطالعات جدید بین‌المللی (۲۰۲۳-۲۰۲۵) مانند گوندوز و بائرنشمیت، موجب غنای فنی در نرمال‌سازی فازی و تحلیل تطبیقی شدند (مرحله ۳).

- منابع تحلیلی و روش‌شناختی مکمل (اهرنز و همکاران، ۲۰۲۲؛ کرسول، ۲۰۱۴)

در فرایند تفسیر و بازنمایی داده‌ها مؤثر بودند (مراحل ۱، ۲ و ۴).

- منابع نظری تطبیقی مانند راگین (۲۰۰۸) و اونوونگبوزیه و واینباوم (۲۰۱۷)

بنیان‌گذار منطق مقایسه‌ای و تحلیل پیکربندی‌ها در مرحله ۳ بودند.

ضمیمه شماره دو، با نشان دادن نقش هر منبع در مراحل پنج‌گانه، شفافیت و قابلیت

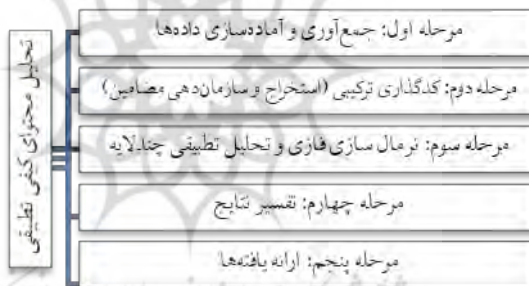
بازتولید چارچوب را تضمین می‌کند و نشان می‌دهد چگونه متاسنتر کیفی و تحلیل

تطبیقی در نهایت به یک مدل عملیاتی منسجم و چندسطحی تبدیل شده‌اند.

۳-۳. چارچوب عملیاتی «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی»

خروجی نهایی، چارچوب عملیاتی پنج‌مرحله‌ای «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» است

که فرایند تحلیل داده‌ها را در قالب یک چرخه ابداتی پویا سامان می‌دهد.

شکل ۱. مدل مفهومی روش‌شناسی تحلیل محتوای کیفی تطبیقی

منبع: محقق ساخته و بازطراحی شده بر اساس منابع کلاسیک و جدید: هسیه و شانون (۲۰۰۵)، مایرینگ (۲۰۰۰، ۲۰۱۴)، سالدانیا (۲۰۰۹)، اشنایدر و واگمن (۲۰۱۰، ۲۰۱۲)، راگین (۱۹۸۷، ۲۰۰۸)، بان‌نشمیت و همکاران (۲۰۲۵)، گوندوز و همکاران (۲۰۲۵)، باستانی و قره‌باغی (۱۴۰۱)، فدایی و همکاران (۱۴۰۳)، میشمی و دماوندی (۱۴۰۴)، یزدچی و همکاران (۱۴۰۲)، اهرنز و همکاران (۲۰۲۲)، کرسول (۲۰۱۴) و سایر منابع مرورشده.

چارچوب «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» از حیث ماهیت، رویکردی میان‌رشته‌ای

است که در سه سطح معرفت‌شناختی، روشی و تحلیلی عمل می‌کند. این میان‌رشته‌گی

نه صرفاً به معنای ترکیب ابزارها، بلکه به منزله هم‌نشینی سه منطق شناخت، روش و

تحلیل در یک الگوی منسجم است.

در سطح معرفت‌شناختی، «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» بر پیوند دیالکتیکی میان تفسیرگرایی، پراگماتیسم و منطق مجموعه‌ها استوار است. از تفسیرگرایی، حساسیت نسبت به بافت، معنا و قصد کنشگران را وام می‌گیرد؛ از پراگماتیسم، کارکردگرایی انتقادی و تأکید بر کارایی روش در حل مسئله را؛ و از منطق مجموعه‌ها^۱، دقت ساختاری و نظام‌مندی در بازنمایی روابط شرطی را. این سه افق در کنار یکدیگر، امکان آن را فراهم می‌کنند که پژوهشگر هم به غنای معنایی متن وفادار بماند و هم بتواند الگوهای منطقی و پیکربندی‌های علی-شرطی را در دل داده‌های کیفی آشکار کند. بدین ترتیب، «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» در نقطه تلاقی میان «فهم معنا» و «ساخت نظام تحلیلی» قرار می‌گیرد؛ نقطه‌ای که هم به تفهم انسانی متکی است و هم به انسجام منطقی داده‌ها.

در سطح روشی، «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» حاصل ادغام سه سازوکار تحلیلی در یک فرایند واحد است: (۱) کدگذاری کیفی به‌منزله سازوکار استقرایی برای استخراج و سازمان‌دهی مضامین از داده‌ها؛ (۲) تحلیل تطبیقی فازی به‌عنوان سازوکار قیاسی-مقایسه‌ای برای شناسایی الگوهای شرطی میان مقوله‌ها؛ (۳) استدلال ابداکتی به‌منزله سازوکار بازتابی که امکان حرکت رفت و برگشتی میان داده و نظریه را فراهم می‌کند.

در نتیجه، «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» نه به استقرای صرف متکی است و نه به قیاس کامل، بلکه در قالب چرخه‌ای ابداکتی، پیوسته میان مشاهده، تبیین و بازتفسیر در نوسان است. این ویژگی، «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» را به روشی منعطف و پویا تبدیل می‌کند که می‌تواند در حوزه‌های گوناگون کاربرد یابد.

در سطح تحلیلی، «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» با ترکیب منطق‌های زبان‌شناختی، منطقی و آماری به بازنمایی چندبعدی داده‌های کیفی می‌پردازد. منطق زبان‌شناختی، امکان واکاوی ساختارهای معنایی و گفتمانی متن را فراهم می‌آورد؛ منطق صوری، چارچوبی برای هم‌ترازسازی و مقایسه نظام‌مند مضامین ایجاد می‌کند؛ و منطق آماری فازی، به‌ویژه از طریق مفهوم «درجه عضویت»، امکان کمی‌سازی نسبی و کنترل‌پذیر

الگوهای کیفی را به دست می‌دهد. حاصل این ترکیب، تحلیلی است که در آن معنا و ساختار، کیفیت و کمیت، و توصیف و تبیین در پیوندی درونی با یکدیگر عمل می‌کنند. به این ترتیب، «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» در سه سطح یادشده، پلی میان رویکردهای تفسیری، منطقی و تجربی می‌سازد و پژوهشگر را قادر می‌کند تا از سطح توصیف‌های پراکنده و جزیره‌ای داده‌های کیفی، به سطحی نظام‌مند از تحلیل تطبیقی چندلایه و تبیین شرطی دست یابد.

۴. یافته‌ها

در این بخش، پنج مؤلفه چارچوب عملیاتی «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» که در بخش سوم معرفی شدند، به صورت تفصیلی و مرحله‌به‌مرحله تبیین می‌شوند تا نحوه کاربست عملی چارچوب روشن شود.

۴-۱. جمع‌آوری و آماده‌سازی داده‌ها

نخستین گام در چارچوب عملیاتی «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی»، گردآوری و آماده‌سازی نظام‌مند داده‌ها است؛ مرحله‌ای که زیربنای کلیه مراحل بعدی محسوب می‌شود و نقش آن تضمین کفایت تحلیلی و قابلیت مقایسه داده‌هاست. هدف این مرحله، دستیابی به مجموعه‌ای جامع، متنوع و سازمان‌یافته از داده‌هاست که امکان تحلیل چندلایه، تکرارپذیر و تطبیقی را فراهم آورد (اشنایدر و واگمن، ۲۰۱۲، ۱۰۹-۱۱۱؛ کرسول، ۲۰۱۴، ۱۰۸-۱۱۰).

در این مرحله، نمونه‌گیری هدفمند جایگزین نمونه‌گیری تصادفی می‌شود تا داده‌هایی انتخاب گردند که بیشترین هم‌خوانی مفهومی با مسئله پژوهش داشته باشند. داده‌ها ممکن است شامل مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته، اسناد علمی و سیاستی، متون دینی و فرهنگی، یا گزارش‌های میدانی باشند. انتخاب داده صرفاً به معنای گردآوری مواد خام نیست؛ بلکه از همان آغاز، داده‌ها وارد فرایند سازمان‌دهی و کدگذاری مقدماتی می‌شوند تا ظرفیت ورود مستقیم به چرخه تحلیلی را پیدا کنند (سالدانیا، ۲۰۰۹، ۴۵؛ مایرینگ، ۲۰۰۰، ۷).

در این چارچوب، داده‌ها به مثابه واحدهای تحلیلی پیش‌پردازش شده تلقی می‌شوند؛ یعنی عناصر زنده‌ای که از همان ابتدا آماده تعامل با نظریه‌اند. بنابراین، مرحله جمع‌آوری نه یک فعالیت مقدماتی و منفعل، بلکه نخستین حلقه فعال در فرایند تفسیر و مقایسه تطبیقی است. در «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی»، سازمان‌دهی اولیه داده‌ها بر اساس معیارهای زیر انجام می‌شود:

تناسب مفهومی^۱: هر داده باید ارتباط مستقیم با سؤال پژوهش و محورهای تحلیلی داشته باشد.

تنوع منبع^۲: ترکیب داده‌ها از منابع گوناگون (علمی، فرهنگی، رسانه‌ای یا میدانی) موجب افزایش غنای تفسیری می‌شود.

کفایت تحلیلی^۳: فرایند گردآوری تا زمانی ادامه می‌یابد که داده‌ها به نقطه اشباع مفهومی برسند.

خروجی این مرحله، ماتریس اولیه داده‌هاست که در مراحل بعدی مورد استفاده قرار می‌گیرد (مایرینگ، ۲۰۱۴، ۲۲-۲۵).

۲-۴. کدگذاری ترکیبی

کدگذاری ترکیبی یا دوگانه^۴ در چارچوب «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» محور اصلی تلفیق دو منطق استقرایی و قیاسی است. این مرحله به منزله «نقطه اتصال داده‌ها و نظریه‌ها» عمل می‌کند و هسته ابداکتی تحلیل را شکل می‌دهد (کانشتاینر و کونینگ، ۲۰۲۰، ۱۱-۱۴؛ لگه‌وی، ۲۰۱۳، ۵۷-۶۰). در این مرحله، پژوهشگر به جای حرکت خطی از داده به نظریه یا بالعکس، در یک چرخه بازاندیشانه و رفت‌وبرگشتی میان آن دو عمل می‌کند تا به تبیینی منسجم و چندلایه دست یابد.

1. Conceptual Fit
2. Source Diversity
3. Analytical Saturation
4. Hybrid Coding

در مسیر استقرایی^۱، پژوهشگر بدون اتکا به چارچوب‌های پیشینی و با رویکردی کشف‌گرایانه، از دل داده‌ها، کدهای اولیه را استخراج می‌کند. این مرحله با تمرکز بر معانی ضمنی، الگوهای زبانی و دلالت‌های پنهان، امکان دستیابی به مضامین نوظهور را فراهم می‌سازد (سالدانیا، ۲۰۰۹، ۴۵). خروجی این مرحله مجموعه‌ای از مفاهیم اولیه است که بنیان کدگذاری قیاسی و مقایسه‌های بعدی را فراهم می‌کند.

به موازات مسیر استقرایی، مسیر قیاسی به سازمان‌دهی داده‌ها بر مبنای چارچوب‌های نظری موجود می‌پردازد. پژوهشگر در این بخش، با تکیه بر مفاهیم کلیدی نظریه‌های مرجع، کدهای پیش‌ساخته‌ای تعریف می‌کند تا بتواند داده‌ها را در قالب مقوله‌های نظری منظم تحلیل نماید. این مرحله انسجام مفهومی را افزایش داده و پایه مقایسه نظام‌مند میان متون یا موارد را فراهم می‌سازد.

در چرخه ابدکتی^۲ «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی»، دو مسیر فوق‌نه متوالی بلکه در تعاملی مستمر قرار دارند. یافته‌های استقرایی می‌توانند چارچوب‌های قیاسی را اصلاح کنند، و چارچوب‌های قیاسی به هدایت و جهت‌دهی کدهای استقرایی کمک می‌کنند. بدین‌سان، تحلیل از سطح توصیف صرف فراتر می‌رود و به سطح تبیین‌های نظری-زمینه‌مند ارتقا می‌یابد. حاصل این چرخه، مضامین میانی است که به‌صورت پیکربندی‌های شرطی آماده ورود به مرحله تحلیل تطبیقی و نرمال‌سازی فازی می‌شوند.

در این مرحله نرم‌افزار تحلیل محتوای کیفی به‌عنوان ابزار کمکی برای سازمان‌دهی داده‌ها و ثبت هم‌زمان برچسب‌های استقرایی و قیاسی به کار می‌رود. این نرم‌افزار صرفاً کارکرد فنی و مدیریتی دارد و هیچ نقشی در تولید یا تفسیر معنا ایفا نمی‌کند (اشنایدر و واگمن، ۲۰۱۲، ۱۰۹-۱۱۱). تصمیم‌گیری درباره برچسب‌گذاری نهایی و استخراج مضامین کلیدی منحصراً بر عهده پژوهشگر است.

1. Inductive Path
2. Abductive Loop

الگوریتم اجرایی کدگذاری ترکیبی بدین شرح است: (۱) انتخاب بدنه متون و ورود داده‌ها به نرم‌افزار تحلیل محتوای کیفی؛ (۲) اجرای کدگذاری باز و استخراج کدهای اولیه (استقرایی)؛ (۳) تعریف چارچوب نظری و تعیین مقوله‌های پیش‌ساخته (قیاسی)؛ (۴) تخصیص دوگانه: برچسب‌گذاری هر قطعه متن به‌طور هم‌زمان با یک کد استقرایی و یک مقوله قیاسی؛ (۵) سازمان‌دهی خوشه‌های مضمونی و شناسایی تقاطع‌های معنایی؛ (۶) استخراج مضامین میانی^۱ به‌عنوان مبنای مقایسه تطبیقی در مراحل بعدی. مضامین میانی حاصل از این چرخه، ورودی اصلی مرحله نرمال‌سازی فازی و تحلیل تطبیقی‌اند.

۳-۴. نرمال‌سازی فازی

نرمال‌سازی فازی^۲ در چارچوب «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» مرحله‌ای کلیدی است که به تبدیل مضامین کیفی به مقادیر مجموعه‌ای با درجات عضویت متفاوت می‌انجامد. این فرایند پلی میان تفسیر کیفی و مقایسه منطقی برقرار می‌کند و امکان بازنمایی روابط پیچیده میان شرایط را در قالب ساختارهای مجموعه‌ای فراهم می‌آورد (راگین، ۲۰۰۸، ۳۰؛ اشنايدر و واگمن، ۲۰۱۲، ۲۸-۳۰).

در این مرحله، هر مضمون یا شرط کیفی به‌صورت یک متغیر فازی بازنمایی می‌شود که میزان تعلق هر مورد^۳ به آن در بازه صفر تا یک تعیین می‌گردد. به این ترتیب، داده‌ها دیگر به‌صورت دوگانه (صفر و یک) تفسیر نمی‌شوند، بلکه به شکل پیوسته و تدریجی منعکس‌کننده شدت حضور یا غیاب یک ویژگی هستند.

معیارهای استاندارد نرمال‌سازی فازی عبارت‌اند از: (۱) عضویت کامل (۱ یا ۰/۹۵): مورد به‌طور کامل واجد ویژگی یا شرط مورد نظر است؛ (۲) غیرعضویت کامل (۰ یا ۰/۰۵): مورد کاملاً فاقد شرط است؛ (۳) نقطه برش یا تلاقی (۰/۵): مرز میانی که وضعیت تعلق نسبی یا ابهام معنایی را نشان می‌دهد.

1. core themes
2. Fuzzy Set Normalization
3. case

این نرمال‌سازی، داده‌ها را به شکلی استاندارد، مقایسه‌پذیر و پیکربندی‌پذیر درمی‌آورد و زمینه‌ساز مرحله تحلیل تطبیقی چندلایه می‌شود.

ابزار اصلی در این مرحله جدول حقیقت^۱ است که همه ترکیب‌های ممکن از شرایط را نمایش می‌دهد و با کمک شاخص‌های سازگاری^۲ و پوشش^۳ شرایط کافی یا ضروری برای بروز یک نتیجه را شناسایی می‌کند. در اینجا، تحلیل بر مبنای منطق بولی با عملگرهای زیر انجام می‌شود:

اشتراک^۴: حضور هم‌زمان چند شرط برای وقوع یک پیامد.

اجتماع^۵: وجود یکی از چند شرط جایگزین برای دستیابی به پیامد مشابه.

نفی^۶: غیاب یک شرط به‌عنوان عنصری تأثیرگذار در ساختار پیکربندی.

برخلاف تحلیل‌های علی‌کمی، در «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» هدف، کشف روابط شرطی و هم‌مکانی مضامین است، نه اثبات علیت قطعی. بدین ترتیب، یافته‌ها به‌صورت پیکربندی‌های معناشناختی تفسیر می‌شوند که هر یک نشان‌دهنده مسیرهای بدیل تحقق معنا در بافت‌های اجتماعی متفاوت‌اند.

نرم‌افزار تحلیل تطبیقی کیفی مجموعه‌فازی^۷ در این مرحله صرفاً ابزار پشتیبان برای انجام محاسبات منطقی است: ایجاد جدول حقیقت، محاسبه شاخص‌های سازگاری و پوشش، و ساده‌سازی ترکیبات بولی. اما تعریف شروط، تعیین آستانه‌ها، و تفسیر نهایی پیکربندی‌ها بر عهده پژوهشگر است؛ چراکه معنا و جهت‌گیری نظری تنها از طریق قضاوت تحلیلی و زمینه‌مند محقق حاصل می‌شود (اشنایدر و واگمن، ۲۰۱۲، ۱۵۱-۱۵۹؛ راگین، ۲۰۰۸، ۸۵-۱۰۰).

1. Truth Table
2. Consistency
3. Coverage
4. AND
5. OR
6. NOT
7. fsQCA

۴-۴. تفسیر نتایج

تفسیر نتایج در مدل «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» مرحله‌ای است که در آن مضامین استخراج شده و پیکربندی‌های شناسایی شده با پرسش‌های پژوهش و چارچوب‌های نظری تطبیق داده می‌شوند. هدف این مرحله آن است که تحلیل از سطح توصیف صرف فراتر رود و به سطحی برسد که بتواند هم به پرسش‌های طرح شده در بیان مسئله پاسخ دهد و هم امکان بازناندیشی در نظریه‌ها را فراهم سازد (مایرینگ، ۲۰۱۴، ۱۲-۱۵؛ اشنایدر و واگمن، ۲۰۱۲، ۱۵۱-۱۵۹؛ آهرنز^۱ و همکاران، ۲۰۲۲). این فرایند در سه سطح انجام می‌شود:

سطح مفهومی: بازنمایی معنایی داده‌ها و نشان دادن این که چگونه کدهای استقرایی و قیاسی به مضامین میانی تبدیل شده‌اند. این سطح به پرسش نخست پژوهش پاسخ می‌دهد که بر بنیان‌های فلسفی و معرفت‌شناختی «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» و تفاوت آن با رویکردهای کمی و ترکیبی تأکید داشت.

سطح پیکربندی: آشکارسازی روابط میان شرایط و پیامدها در قالب منطق مجموعه‌ای. در این سطح، با استفاده از جدول حقیقت و شاخص‌های سازگاری/پوشش، ترکیب‌هایی از مضامین نشان داده می‌شوند که به پیامدهای خاصی منجر شده‌اند. این سطح به پرسش دوم پژوهش پاسخ می‌دهد و نشان می‌دهد چگونه منطق استقرایی و قیاسی در یک چرخه ابداکتی ادغام شده‌اند، بی آن‌که ادعای علیت قطعی مطرح شود.

سطح نظری: مقایسه الگوهای شناسایی شده با نظریه‌های موجود و تبیین ظرفیت‌های میان‌رشته‌ای «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی». این سطح به پرسش سوم پژوهش مرتبط است و نشان می‌دهد یافته‌ها چگونه می‌توانند هم نظریه‌های کلاسیک (مثلاً دورکیم) و هم نظریه‌های پسا ساختارگرایانه (مثلاً دریدا) را بازخوانی و در عین حال بستری میان‌رشته‌ای برای تحلیل مسائل پیچیده و یکسان فراهم کنند (راگین، ۲۰۰۸، ۸۵-۱۰۰).

به این ترتیب، فرایند تفسیر سه سطحی، پاسخ‌های روش‌شناختی، تحلیلی و نظری به پرسش‌های سه‌گانه پژوهش را فراهم می‌کند و انسجام درونی مدل «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» را تثبیت می‌نماید.

۴-۵. ارائه یافته‌ها و جمع‌بندی تحلیلی

در این مرحله، مضامین کلیدی حاصل از کدگذاری دوگانه (استقرایی و قیاسی) به صورت جداول و نقشه‌های مفهومی نمایش داده می‌شوند. این بخش نشان می‌دهد چگونه از دل داده‌های خام، ساختارهای معنایی منسجم استخراج شده‌اند و چه مسیر تحلیلی پژوهشگر را از واحدهای داده تا مضامین میانی هدایت کرده است (هسیه و شانون، ۲۰۰۵، ۱۲۷۷-۱۲۸۸؛ کرسول، ۲۰۱۴، ۱۰۸-۱۱۰). علاوه بر این، الگوهای پیکربندی شده که از طریق نرمال‌سازی فازی و تحلیل مجموعه‌ای حاصل شده‌اند، در قالب جدول حقیقت و شاخص‌های سازگاری و پوشش ارائه می‌گردند. این سطح از یافته‌ها نشان‌دهنده روابط شرطی و مسیرهای بدیل معناست که بدون ادعای علیت، بر اساس هم‌مکانی و هم‌پوشانی مفهومی مضامین تفسیر می‌شوند (اشنایدر و واگمن، ۲۰۱۲، ۱۵۱-۱۵۹). هدف اصلی این مرحله، ترکیب کشف استقرایی و انسجام قیاسی در یک محصول علمی است که هم برای توسعه نظریه و هم برای سیاست‌گذاری و مداخله عملی قابل استفاده باشد (مایرینگ، ۲۰۱۴، ۲۲-۲۵).

۴-۶. مطالعه موردی: امنیت در پارادایم‌های مدرن و پست‌مدرن به روش «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی»

برای نمایش ظرفیت روش «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی»، گفتمان «امنیت» به عنوان مطالعه موردی میان‌رشته‌ای انتخاب شد. این گزینش مبتنی بر این فرض صورت گرفت که مفهوم «امنیت» در دو پارادایم مدرن و پست‌مدرن خوانش‌ها و اهداف تحلیلی متفاوت - و گاه متعارض - دارد و از این‌رو میدان مناسبی برای آزمون توانمندی‌های تلفیقی «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» فراهم می‌آورد. این مطالعه در امتداد چارچوب عملیاتی پنج‌مرحله‌ای «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» اجرا شد تا نشان دهد چگونه می‌توان قرائت‌های پارادایمی مختلف را در یک پروتکل واحد تحلیل، تطبیق و تفسیر کرد.

در پارادایم مدرن و بر پایه خوانش امیل دورکیم، امنیت بازتاب انسجام اجتماعی، کارکرد نهادها و فرایندهای اجتماعی شدن بر مبنای هنجارهای مشترک است؛ سازوکارهای نهادی و قواعد اخلاقی ضمن تضمین ثبات، از بروز آنومی جلوگیری می‌کنند. در مقابل، از منظر ژاک دریدا، امنیت مفهومی پارادوکسیکال است که در معرض واسازی قرار دارد: تلاش برای تثبیت امنیت «مطلق» می‌تواند به حذف یا حاشیه‌راندن گروه‌هایی بینجامد و زمینه‌ساز بحران‌های تازه امنیتی شود؛ بنابراین نزد دریدا امنیت مفهومی سیال و نسبت‌مند به «دیگری» است. مطالعه حاضر با تکیه بر منطق ابداکتی «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» می‌کوشد بهترین تبیین ممکن را برای تفاوت‌ها و هم‌پوشانی‌های این دو افق تبیینی در موضوع امنیت بیابد.

۴-۷. جمع‌آوری و آماده‌سازی داده‌ها

جمع‌آوری داده‌ها بر اساس یک راهبرد دو مرحله‌ای انجام شد تا منابع مرتبط با پرسش «امنیت» در اندیشه دورکیم و دریدا به‌طور کامل و هدفمند پوشش داده شوند:

جست‌وجوی نظام‌مند: پایگاه‌های بین‌المللی و فارسی برای شناسایی متون اصلی و مطالعات ثانویه مرتبط با امنیت بررسی شدند. هدف، شناسایی آثار بنیادین هر متفکر و مقالات تحلیلی یا تطبیقی معاصر بود.

گزینش هدفمند: مجموعه‌ای از آثار کلیدی هر متفکر برای تحلیل عمیق و تطبیقی انتخاب شد. این مرحله اطمینان می‌دهد که هم پوشش تاریخی-نظری (کتاب‌ها و رساله‌های اصلی) و هم نمونه‌های تحلیلی معاصر در مجموعه داده موجود باشد.

۴-۸. معیارهای ورود و خروج منابع

معیارهای ورود: ارتباط مستقیم با «امنیت» یا مفاهیم مرتبط (انسجام اجتماعی، نظم نهادی، واسازی، دیگری)، انتشار به صورت کتاب یا مقاله داوری‌شده، و ارزش تحلیلی برای پرسش مورد مطالعه.

معیارهای خروج: متونی با ماهیت خبری یا تبلیغاتی، منابع فاقد اعتبار علمی یا مستندات استنادی، و آثار با ارتباط فرعی یا نامشخص با پرسش تحقیق.

مستندسازی: برای هر منبع، دلیل ورود به مجموعه ثبت شد (مثلاً «منبع بنیادین»، «مقاله تطبیقی»، «شواهد تاریخی») تا شفافیت و قابلیت تکرار فرایند تضمین شود.

۹-۴. ترکیب مجموعه داده

ترکیب مجموعه داده بدین شرح است: متون اصلی دورکیم و دریدا (کتاب‌ها و رساله‌ها)؛ مقالات تحلیلی و تطبیقی منتخب؛ فصل‌های کتاب‌های مرجع و مطالعات ثانویه داوری شده تا سال ۲۰۲۵. این ترکیب، امکان دسترسی به سطح نظری اصیل و تحلیل‌های مفهومی معاصر را فراهم ساخت.

۱۰-۴. ابزار و مدیریت داده‌ها

نرم‌افزار تحلیل داده‌های کیفی برای سامان‌دهی متون، واردسازی اسناد، مدیریت نسخه‌ها و استخراج اولیه و ازگان و مضامین استفاده شد. تمام فایل‌ها در پایگاه داده منظم ذخیره و برای هر سند یادداشت^۱ ثبت شد تا زمینه متن و تصمیمات تحلیلی به صورت قابل پیگیری مستندسازی شود.

۱۱-۴. کدگذاری ترکیبی (استخراج و سازمان‌دهی مضامین)

در این مطالعه موردی، کدگذاری بر اساس روش «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» به صورت ترکیبی و مرحله‌ای اجرا شد تا کشف مضامین نوظهور و هم‌ترازی آن‌ها با مفاهیم نظری مدرن و پست‌مدرن تحقق یابد. این فرایند به طور مستقیم روی متون اصلی دورکیم و دریدا اعمال شد و چرخه ابدکتیو برای بازاندیشی مستمر میان داده و نظریه حفظ شد.

کدگذاری باز (استقرایی): متون منتخب دورکیم و دریدا خط‌به‌خط بررسی شدند. مفاهیم و نشانه‌های مرتبط با امنیت استخراج و به صورت کد اولیه ثبت گردیدند. هر کد با تعریف کوتاه و مثال متنی همراه شد تا ردیابی معنایی آن در متن امکان‌پذیر باشد. کدهای همپوشان ادغام و کدهای پراکنده بازتعریف شدند.

کدگذاری هدایت‌شده (قیاسی): کدهای پالایش شده با مفاهیم کلیدی اندیشه دورکیم (انسجام اجتماعی، نقش نهادها، پیامدهای آنومی) و دریدا (امنیت گفتمانی، پذیرش

تفاوت، پویایی و تناقض) تطبیق داده شدند. هدف، هم‌ترازی یافته‌ها با چارچوب نظری هر پارادایم بود تا امکان تحلیل تطبیقی فراهم شود.

جدول ۱. استخراج و سازمان‌دهی مضامین امنیت در اندیشه دورکیم و دریدا

اندیشمند	نوع کدگذاری	کد پیشنهادی	تعریف عملیاتی کوتاه
دورکیم	(باز) استقرایی	انسجام اجتماعی	اشاره به پیوندها، مراقبت‌های متقابل و ارزش‌های مشترکی که بنیان نظم اجتماعی را تقویت می‌کنند.
دورکیم	(باز) استقرایی	نقش نهادها	ارجاع به سازوکارهای نهادی (قانون، آموزش، خانواده) که ثبات اجتماعی را حفظ می‌نمایند.
دورکیم	(باز) استقرایی	پیامدهای آنومی	توصیف وضعیت تضعیف‌هنجارها و افزایش ناامنی ناشی از گسست انسجام جمعی.
دریدا	(باز) استقرایی	امنیت به مثابه خودایمنی	تأکید بر سازوکارهای زبانی/حقوقی که «امنیت» را تولید و از دیگری حفاظت می‌کنند.
دریدا	(باز) استقرایی	پویایی و تناقض	اشاره به تضادهای درونی مفهوم «امنیت» که خود می‌تواند منشأ بی‌ثباتی باشد.
دریدا	(باز) استقرایی	پذیرش تفاوت/غیرهمگنی	ارجاع به ضرورت گشودگی معنا و پرهیز از حذف یا سرکوب دیگری.
دورکیم	هدایت‌شده (قیاسی)	امنیت ساختاری	کد نظری معادل با مفاهیم کارکردی و نهادی امنیت.
دریدا	هدایت‌شده (قیاسی)	امنیت گفتمانی	کد نظری معادل با سازوکارهای زبان‌شناختی و معنایی تولید امنیت.

۴-۱۲. نرمال‌سازی فازی و تحلیل تطبیقی

در این مرحله، تحلیل تطبیقی چندلایه به‌عنوان ابزاری برای استنتاج بهترین تبیین ممکن به کار گرفته شد تا پیکربندی‌های شرطی در دو رویکرد متفاوت (مدرن و پست‌مدرن) شناسایی و مقایسه شوند. هدف اصلی، آشکارسازی ترکیب‌های مفهومی و شرطی است که با برداشت‌های امنیتی در اندیشه دورکیم و دریدا همخوانی دارند، بدون آن‌که ادعای رابطه علیت قطعی مطرح شود.

تعیین سطوح فازی: برای تحلیل دیدگاه‌های دورکیم و دریدا، کدهای انتخاب شده بر اساس شدت حضورشان در اندیشه هر متفکر به مقادیر فازی بین ۰ (غیاب کامل) تا ۱ (حضور کامل) نگاشته شدند. به‌عنوان نمونه:

انسجام اجتماعی: در اندیشه دورکیم، اصل بنیادین امنیت است و مقدار ۰/۹۵ دریافت کرد، در حالی که در اندیشه دریدا جایگاهی حداقلی دارد (۰/۲۰).

تناقض در امنیت: نزد دریدا، امنیت ماهیتی پارادوکسیکال دارد و مقدار ۰/۸۰ دریافت کرد، در حالی که در اندیشه دورکیم این مفهوم بسیار کم‌رنگ است (۰/۱۰).

این مقادیر، ورودی مرحله بعدی (ساخت جدول حقیقت) را فراهم کردند و امکان مقایسه نظام‌مند میان گفتمان‌های دو متفکر را ایجاد نمودند.

۴-۱۳. ساخت جدول حقیقت

پس از نرمال‌سازی، شرایط به صورت ردیف‌ها و ستون‌ها در جدول حقیقت سازمان‌دهی شدند. جدول حقیقت تمامی ترکیبات ممکن از شرایط و پیامدها را نمایش می‌دهد و پایه تحلیل تطبیقی فازی است. نمونه‌ای از طراحی جدول حقیقت در این پژوهش به صورت زیر است:

جدول ۲. ساخت جدول حقیقت

شرایط	دورکیم	دریدا
امنیت	امنیت به مثابه نظم و کارکرد نهادها	امنیت به مثابه مفهومی متناقض و گفتمانی
نقش نهادها	تضمین‌کننده انسجام اجتماعی و جلوگیری از آنومی	واسازنده و چالش برانگیز؛ امنیت در دل تناقض‌ها شکل می‌گیرد
پذیرش تفاوت	حداقلی؛ امنیت پایدار نیازمند هنجارهای مشترک است	کلیدی؛ بدون پذیرش دیگری، امنیت به خشونت نمادین بدل می‌شود

۴-۱۴. پردازش داده‌ها و استخراج بیکربندی‌های شرطی

جدول حقیقت در نرم‌افزار تحلیل تطبیقی کیفی مجموعه‌فازی پردازش شد. شاخص‌های سازگاری^۱ و پوشش^۲ برای هر ترکیب محاسبه گردید تا نشان دهد هر ترکیب تا چه میزان پایدار و نماینده مشاهدات است.

1. consistency
2. coverage

جدول ۳. خروجی پیکربندی‌های شرطی

پیکربندی	C1 (انسجام نهادی)	C2 (تناقض امنیتی)	C3 (پذیرش تفاوت)	سازگاری	پوشش
امنیت پایدار	بالا	پایین	پایین	۰/۸۵	۰/۷۲
چالش امنیتی	پایین	بالا	بالا	۰/۸۱	۰/۶۸
امنیت پویا	بالا	بالا	بالا	۰/۷۹	۰/۶۴
امنیت شکننده	پایین	پایین	پایین	۰/۷۹	۰/۵۹

۴-۱۵. تبیین پیکربندی‌های شرطی

انسجام نهادی بالا همراه با تناقض پایین، به الگوی امنیت پایدار (دورکیم) منجر می‌شود. انسجام نهادی پایین همراه با تناقض بالا، به چالش امنیتی (دریدا) می‌انجامد. حضور همزمان انسجام و تناقض، به الگویی نوظهور یعنی امنیت پویا منجر می‌شود. فقدان هر دو، به امنیت شکننده منتهی می‌شود.

این تحلیل نشان می‌دهد که «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» می‌تواند تفاوت‌های پارادایمی میان جامعه‌شناسی مدرن و فلسفه پست‌مدرن را در قالب پیکربندی‌های شرطی و مقایسه‌پذیر بازنمایی کند و همزمان امکان آشکارسازی معانی بدیل امنیت در یک چارچوب واحد را فراهم می‌آورد.

۴-۱۶. تفسیر نتایج

تحلیل مطالعه موردی امنیت با روش «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» نشان داد که این چارچوب نه تنها توانمندی فوق‌العاده‌ای در بازنمایی همزمان دو گفتمان متضاد امنیت در پارادایم‌های مدرن و پست‌مدرن دارد، بلکه قادر است فرایندهای استقرایی و قیاسی را در قالب یک پروتکل واحد ادغام کند و نتایج غنی و میان‌پارادایمی ارائه دهد.

در سطح مفهومی، «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» توانست مضامین نوظهور و چارچوب‌های نظری پیشین را همزمان استخراج و تلفیق کند. در اندیشه دورکیم، مضمون‌های «انسجام اجتماعی» و «نقش نهادها» هم به صورت داده‌محور و هم در چارچوب نظری وی به عنوان شرط بنیادین امنیت ظاهر شدند، نشان‌دهنده ثبات و کارکردگرایی امنیت مدرن. در مقابل، در اندیشه دریدا، مضمون‌های «پذیرش تفاوت» و

«تناقض امنیتی» به عنوان کدهای نوظهور شناسایی شدند که منعکس‌کننده ماهیت سیال، گفتمانی و پارادوکسیکال امنیت پست مدرن هستند.

این کشف نشان می‌دهد «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» با بنیان‌های فلسفی و معرفت‌شناختی خود، قادر است تمایز روش‌شناختی با تحلیل محتوای کمی و پژوهش‌های ترکیبی را آشکار کند و به پژوهشگر امکان دهد هم داده‌های مشاهده‌ای و هم مفاهیم نظری را به طور همزمان تلفیق نماید.

در سطح پیکربندی، «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» با استفاده از نرمال‌سازی فازی و جدول حقیقت توانست روابط پیچیده میان متغیرها و شرایط امنیتی را روشن سازد. در چارچوب دورکیمی، «انسجام نهادی بالا همراه با تناقض پایین» با بالاترین سازگاری با امنیت پایدار همخوانی داشت؛ در حالی که در چارچوب دریدایی، «پذیرش تناقض بالا» (با هر سطح انسجام) منجر به امنیت پویا و انعطاف‌پذیر شد. حضور همزمان انسجام و تناقض نیز الگویی نوظهور به نام «امنیت چندلایه» ایجاد کرد که نشان‌دهنده تعامل پویای مؤلفه‌های امنیت در سطح میان‌پارادایمی است. این مرحله نشان داد که «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» می‌تواند الگوهای پیچیده، چندوجهی و متضاد امنیت را بدون ادعای علیت قطعی آشکار کند و دو پارادایم متضاد را در یک مدل واحد مقایسه‌پذیر بازنمایی نماید.

در سطح نظری و میان‌رشته‌ای، تحلیل نهایی نشان داد که «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» با ترکیب دیدگاه‌های دورکیم و دریدا، امکان بازنمایی همزمان معانی ثابت و متغیر امنیت را فراهم می‌کند. امنیت مدرن بر نظم، انسجام و قواعد نهادی تکیه دارد، در حالی که امنیت پست مدرن سیال، متناقض و وابسته به دیگری و واسازی معنا است. «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» توانست میان دو افق پارادایمی پلی بزند و نشان دهد که معانی چندگانه امنیت، از ثبات نهادی تا پویایی گفتمانی، همزمان قابل تحلیل و مقایسه هستند. این کشف نشان‌دهنده ظرفیت میان‌رشته‌ای «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» برای تحلیل مسائل اجتماعی و فرهنگی پیچیده است و راه را برای بازاندیشی نظری و کاربردی در حوزه امنیت میان‌رشته‌ای باز می‌کند.

۵. یافته‌ها

«تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» نشان داد که امنیت، هرچند در هر دو پارادایم مدرن و پست مدرن مفهومی اجتماعی و مرتبط با تداوم جامعه است، اما در بازنمایی آن تفاوت‌های بنیادین وجود دارد: در چارچوب مدرن (دورکیم)، امنیت بر نظم نهادی و انسجام اجتماعی تکیه دارد، در حالی که در چارچوب پست مدرن (دریدا)، امنیت مفهومی سیال، متناقض و متکی بر پذیرش تفاوت‌هاست.

روش «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» با هم‌زمان‌سازی فرایندهای استقرایی و قیاسی و بازنمایی این تمایزها در یک مدل واحد، نشان داد که امنیت می‌تواند هم به شکل پایدار و نهادینه و هم به صورت پویا و چندلایه ظهور کند. این توانمندی، ظرفیت میان‌پارادایمی «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» برای آشکارسازی معانی چندگانه، مقایسه نظام‌مند گفتمان‌ها و ارائه چارچوب تحلیلی نوین برای مسائل اجتماعی و فرهنگی پیچیده را برجسته می‌سازد و مسیر تحلیل‌های میان‌رشته‌ای و نوآورانه را هموار می‌کند.

۶. نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف طراحی، بومی‌سازی و اعتبارسنجی چارچوب عملیاتی «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» انجام شد. یافته‌ها نشان دادند که این رویکرد قادر است به صورت هم‌زمان، مضامین نوظهور حاصل از استقرای تحلیلی و مفاهیم نظری برگرفته از قیاس چارچوب محور را در یک چرخه چرخشی منسجم به کار گیرد. این هم‌پیوندی میان منطوق‌های استقرایی، قیاسی و ابداکتی، «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» را به ابزاری منحصر به فرد برای تحلیل مسائل پیچیده، چندسطحی و میان‌رشته‌ای بدل می‌کند. در مجموع، پژوهش به سه پرسش اساسی پاسخ داد که در ادامه در قالب سطوح معرفت‌شناختی، روشی و تحلیلی بحث می‌شوند.

از منظر معرفت‌شناختی، «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» بر سه ستون اصلی استوار است: تفسیرگرایی، پراگماتیسم انتقادی و منطق مجموعه‌های فازی. تفسیرگرایی مبنای

فهم چندلایه از معنا و زمینه را فراهم می‌سازد؛ پراگماتیسم، جهت‌گیری ابزاری و مسئله‌محور تحلیل را تضمین می‌کند؛ و منطق فازی امکان بازنمایی درجات عضویت و روابط شرطی را در متون پیچیده فراهم می‌آورد. بدین ترتیب، «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» از حیث معرفت‌شناختی، نوعی تلفیق خلاق میان «معنابخشی تفسیرگرایانه» و «دقت تحلیلی منطقی» را محقق می‌کند و از فروکاست تجربه‌زبانی و فرهنگی به متغیرهای کمی پرهیز دارد.

یکی از نقاط برجسته این روش، نمایش عملیاتی چگونگی تلفیق استقراء و قیاس بدون خلط رویکردی است. «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» با طراحی چرخه‌ای نظام‌مند شامل: (۱) متاسنتر منابع و آماده‌سازی داده‌ها، کدگذاری باز استقرایی برای کشف مضامین نوظهور؛ (۲) کدگذاری هدایت‌شده قیاسی برای هم‌ترازی با چارچوب‌های نظری، نرمال‌سازی فازی و جدول حقیقت، تحلیل پیکربندی‌های شرطی مبتنی بر منطق مجموعه‌های فازی؛ توانست پیکربندی‌های شرطی امنیت را در دو پارادایم به شیوه‌ای شفاف و قابل مقایسه کشف و بازنمایی کند.

برای مثال، تحلیل تطبیقی فازی نشان داد که «انسجام نهادی بالا و پذیرش تناقض پایین» در اندیشه دورکیم به امنیت پایدار می‌انجامد، در حالی که «انسجام بالا و پذیرش تناقض بالا» در دیدگاه دریدا، امنیتی چندلایه، پویا و انعطاف‌پذیر تولید می‌کند. این نتایج به روشنی نشان می‌دهند که «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» توانسته فرایندهای استقرایی و قیاسی را در یک چارچوب منسجم عملیاتی کند و همزمان بدون ادعای علیت قطعی، روابط مفهومی و تطبیقی میان پارادایم‌ها را آشکار سازد.

«تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» فراتر از یک روش صرفاً کیفی عمل می‌کند و امکان تحلیل میان‌رشته‌ای متون پیچیده را فراهم می‌آورد. مطالعه موردی امنیت نمونه‌ای بی‌ظنیر است از این ظرفیت. این چارچوب توانست مضامین داده‌محور و نظری را در کنار هم قرار دهد، پیکربندی‌های شرطی را استخراج کند، و همزمان تمایزات پارادایمی مدرن و پست‌مدرن را در قالب یک مدل واحد بازنمایی کند. این ویژگی، «تحلیل

محتوای کیفی تطبیقی» را برای کاربرد در حوزه‌های متنوع علوم انسانی و اجتماعی، از جمله فرهنگ، سیاست‌گذاری، رسانه، آموزش و تحلیل بین‌متنی، به ابزاری قدرتمند تبدیل می‌کند.

نوآوری‌های روش‌شناختی «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» در چهار محور قابل جمع‌بندی است: (۱) ادغام نظام‌مند استقراء و قیاس در چرخه‌ای ابداکتی که از دوگانگی معرفت‌شناختی کیفی/کمی عبور می‌کند؛ (۲) ترجمان مضامین کیفی به پیکربندی‌های فازی و امکان تحلیل تطبیقی بدون از میان رفتن بافت معنایی؛ (۳) طراحی پروتکل عملیاتی پنج‌مرحله‌ای که قابلیت بازتولید، شفافیت و استانداردسازی در تحلیل‌های کیفی را افزایش می‌دهد؛ (۴) بنیان‌گذاری الگوی میان‌پارادایمی تحلیل مفاهیم اجتماعی که گفت‌وگویی سازنده میان سنت‌های نظری متفاوت ایجاد می‌کند.

با وجود این دستاوردها، باید توجه داشت که «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» به دنبال اثبات روابط علیّی قطعی نیست؛ بلکه غایت آن، تبیین مفهومی و شناسایی روابط شرطی میان مقوله‌ها در سطح معناست. تعیین سطوح فازی و حدود نرمال‌سازی همچنان مبتنی بر قضاوت پژوهشگر است و مستندسازی دقیق تصمیم‌های تحلیلی، شرط ضروری اعتبار این رویکرد محسوب می‌شود. همچنین، تعمیم‌پذیری آماری در این روش محدود است، اما تبیین‌های میان‌رشته‌ای و نظری آن از قابلیت اتکای بالایی برخوردارند. پژوهش‌های آتی می‌توانند با توسعه شاخص‌های روایی و پایایی فازی، به‌کارگیری داده‌های چندزبانه و میان‌فرهنگی، و آزمون تجربی «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» در حوزه‌های مختلف، ظرفیت این چارچوب را گسترش دهند.

در جمع‌بندی، «تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» را می‌توان نه به‌عنوان جایگزینی برای پارادایم‌های موجود، بلکه به‌مثابه «منطق واسطی» دانست که امکان گفت‌وگو، مقایسه و بازآفرینی میان آن‌ها را فراهم می‌کند. این چارچوب با اتکا بر تلفیق استقراء و قیاس در بستر ابداکتی، قدرت کشف مضامین نوظهور، بازنمایی پیکربندی‌های شرطی و تحلیل میان‌پارادایمی را به‌شکلی نظام‌مند ممکن می‌سازد. مطالعه موردی امنیت نشان داد که

«تحلیل محتوای کیفی تطبیقی» قادر است از دل تنش‌های پارادایمی و مفهومی، معناهای تازه‌ای استخراج کند و افق جدیدی برای روش‌شناسی کیفی در علوم انسانی بگشاید. افقی که در آن، آغاز گفت‌وگوی انتقادی و تبیین‌های چندلایه از جهان اجتماعی را فراهم می‌نماید.

سپاسگزاری

از اساتیدی که راهنمایی‌ها و مشاوره‌های خود را در طول انجام پژوهش ارائه کردند، قدردانی می‌شود.

تعارض منافع

هیچ گونه تعارض منافی از سوی نویسندگان گزارش نشده است.

حمایت مالی

این پژوهش هیچ حمایت مالی دریافت نکرده است.

درصد مشارکت نویسندگان

هر دو نویسنده به‌طور مساوی در طراحی پژوهش، جمع‌آوری داده‌ها، تحلیل و نگارش مقاله مشارکت داشته‌اند.

منابع

- باستانی، سوسن؛ و قره‌باغی، رایحه (۱۴۰۱). بررسی جامعه‌شناختی مفهوم بدمندی زنان در مطبوعات دوره پهلوی دوم: مطالعه موردی نشریه «بیداری ما». فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، ۱۵(۴)، ۶۱-۸۸.
doi:10.22035/jicr.2023.2769.3153
- شیرین، علی؛ فروزنده، لطف‌الله؛ دانایی‌فرد، حسن؛ و خائف‌الهی، احمدعلی (۱۳۹۶). واکاوی تطورسازه توانمندسازی در ایران با رویکرد میان‌رشته‌ای. فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، ۱۰(۱)، ۲۷-۵۶.
doi:10.22631/isih.2017.2365.2813
- عبدالهی نیسانی، علی (۱۳۹۷). روش تحلیل محتوای کیفی تطبیق‌یافته به منظور تحقیق در متن قرآن کریم؛ ارائه یک مطالعه موردی در علوم رفتاری. آموزه‌های قرآنی، ۱۵(۲۸)، ۲۷-۵۶.
- فدایی، عارفه؛ فهیمی‌فر، اصغر؛ پورمند، حسنعلی؛ و کشاورز افشار، مهدی (۱۴۰۳). تحلیل تطبیقی کیفی توسعه اقتصادی در کارگاه‌های تولید صنایع دستی با رویکرد صنایع خلاق. فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، ۱۶(۳)، ۱۳۷-۱۵۸.
doi:10.22035/isih.2024.5074.4877.۱۵۸
- میشمی، سیدحسین؛ و دماوندی، سیمین (۱۴۰۴). تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر حیات موسیقایی شمال خراسان از دهه ۸۰ شمسی تا ۱۳۹۹. فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، ۱۸(۱)، ۱۳۵-۱۶۵.
doi:10.22035/jicr.2025.3306.3585
- یزدچی، میلاد؛ شریفی، نفیسه؛ و شریفیان، ابولفضل (۱۴۰۲). ضرورت صحبت از جایگاه محقق در چیست؟ تحلیل محتوای کیفی مطالعات اخیر علوم اجتماعی ایران. فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، ۱۶(۳)، ۳۱-۵۸.
doi:10.22035/jicr.2023.3250.3538
- Ahrens, J., Brennan, F., Eaglesham, S., Buelo, A., Laird, Y., Manner, J., Newman, E., & Sharpe, H. (2022). A longitudinal and comparative content analysis of Instagram fitness posts. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(11), 6845.
doi: 10.3390/ijerph19116845
- Assarroudi, A., Heshmati Nabavi, F., Armat, M. R., Ebadi, A., & Vaismoradi, M. (2018). Directed qualitative content analysis: The description and elaboration of its underpinning methods and data analysis process. *Journal of Research in Nursing*, 23(1), 42–55.
doi:10.1177/1744987117741667
- Bauernschmidt, D., Wittmann, J., Hirt, J., Meyer, G., & Bieber, A. (2025). Applying qualitative comparative analysis in a systematic review: Lessons learned. *Zeitschrift für Evidenz, Fortbildung und Qualität im Gesundheitswesen (ZEFQ)*, 196, 82–86.
doi:10.1016/j.zefq.2025.03.013
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (4th ed.)*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

- El Sherif, R., Pluye, P., Hong, Q. N., & Rihoux, B. (2024). Using qualitative comparative analysis as a mixed methods synthesis in systematic mixed studies reviews: Guidance and a worked example. *Research Synthesis Methods*, 15(3), 450–465. doi:10.1002/jrsm.1698
- George, A. L., & Bennett, A. (2005). *Case studies and theory development in the social sciences*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Geremew, Y. M., Huang, W.-J. (Sabrina); & Hung, K. (2023). Fuzzy-Set Qualitative Comparative Analysis as a Mixed-Method and Analysis Technique: A Comprehensive Systematic Review. *Journal of Travel Research*, 63(1), 3–26. doi:10.1177/00472875231168619
- Guenduez, A. A., Fuchs, S., Mergel, I., Mettler, T., & Frowein, S. (2025). From patterns to meaning: A mixed-methods framework that integrates computational and qualitative text analysis. *Quality & Quantity*, 59(6), 3675–3698. doi:10.1007/s11135-025-02357-7
- Hsieh, H. F., & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277–1288. doi:10.1177/1049732305276687
- Kansteiner, Katja; & König, Stefan (2020). The Role(s) of Qualitative Content Analysis in Mixed Methods Research Designs. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 21(1), Art. 11. doi:10.17169/fqs-21.1.3412
- Krippendorff, K. (2018). *Content analysis: An introduction to its methodology* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Legewie, N. (2013). An introduction to applied data analysis with Qualitative Comparative Analysis. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 14(3), Art. 15. doi:10.17169/fqs-14.3.1961
- Mayring, P. (2000). Qualitative content analysis. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 1(2), Art. 20. doi:10.17169/fqs-1.2.1089
- Mayring, P. (2014). *Qualitative content analysis: Theoretical foundation, basic procedures and software solution*. Klagenfurt.
- Nicmanis, M. (2024). Reflexive content analysis: An approach to qualitative data analysis, reduction, and description. *International Journal of Qualitative Methods*, 23(6), 1–12. doi:10.1177/16094069241236603
- Onwuegbuzie, A. J., & Weinbaum, R. K. (2017). A framework for using qualitative comparative analysis for the review of the literature. *The Qualitative Report*, 22(2), 359–372. doi:10.46743/2160-3715/2017.2175
- Ragin, C. C. (1987). *The comparative method: Moving beyond qualitative and quantitative strategies*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Ragin, C. C. (2008). *Redesigning social inquiry: Fuzzy sets and beyond*. Chicago, IL: University of Chicago Press.

- Saldaña, J. (2009). *The coding manual for qualitative researchers*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Salehi, K., Habib Zadeh Khiyaban, S., & Sabbar S. (2026). Artificial Intelligence and Crime Detection: A Critical Review. *Cyberspace Studies*, 10(1), 1-17. doi:10.22059/jcss.2025.402206.1179
- Schneider, C. Q., & Wagemann, C. (2010). Standards of good practice in Qualitative Comparative Analysis (QCA) and fuzzy-sets. *Comparative Sociology*, 9(3), 397-418. doi:10.1163/156913210X12493538729793
- Schneider, C. Q., & Wagemann, C. (2012). *Set-theoretic methods for the social sciences: A guide to qualitative comparative analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- White, M. D., & Marsh, E. E. (2006). Content analysis: A flexible methodology. *Library Trends*, 55(1), 22-45. doi:10.1353/lib.2006.0053

مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی

۱۳۶

دوره ۱۸، شماره ۲

بهار ۱۴۰۵

پیاپی ۷۰